

ПСИХІАТРІЯ, НАРКОЛОГІЯ ТА МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

<https://doi.org/10.35339/ekm.2020.86.01.04>

УДК 616.895.4+616.891+616.892:616.89-02-058

Р.І. Ісаков

ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

**СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ
У ЖІНОК З ДЕПРЕСИВНИМИ РОЗЛАДАМИ РІЗНОГО ГЕНЕЗУ
ЗАЛЕЖНО ВІД ВИРАЖЕНОСТІ ЧИННИКІВ МЕЗО-
І МІКРОСОЦІАЛЬНОГО ВПЛИВУ**

Обстежено 252 жінки з депресивними розладами: 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу, 83 жінки з ендogenous депресією та 75 пацієнок з депресивним розладом органічного генезу. Обстежених жінок за результатами оцінки ступеня ПД з використанням розробленої нами шкали було розподілено на дві групи. До першої групи увійшло 48 жінок з відсутністю ознак дезадаптації. До другої групи увійшли 204 жінки, у яких принаймні за однією зі шкал були виявлені показники понад 20 балів, що відповідає ознакам дезадаптації. Дослідження підтвердило попередню гіпотезу щодо асоційованості вираженості проявів соціально-психологічної дезадаптації як структурного компонента депресії, залежно від вразливості до мезо- та мікросоціальних стрес-індукуючих чинників, при будь-якому генезі депресивного розладу. Встановлено наявність тенденції до збільшення ознак дезадаптивності, неприйняття себе, неприйняття інших, емоційного дискомфорту, зовнішнього контролю, вedomості, зменшення ознак адаптивності, правдивості, прийняття себе, прийняття інших, емоційного комфорту, внутрішнього контролю, домінування зі зростанням рівня як мезо-, так і мікросоціальних чинників. Найбільші відмінності показників спостерігались у осіб з мікросоціальними проблемами, менш вираженими – при мезосоціальній дезадаптації. Виявлені закономірності варто враховувати при розробці лікувально-реабілітаційних та профілактичних заходів при депресивних розладах у жінок.

Ключові слова: депресивні розлади, жінки, соціально-психологічна адаптація, мезосоціальна дезадаптація, мікросоціальна дезадаптація.

Вступ

Сумною ознакою сьогодення є тенденція перетворення депресивних розладів на маркер сучасного суспільства, розповсюдження якого неухильно зростає: за даними ВООЗ, 5 % від усього населення земної кулі звертались за допомогою з цього приводу і отримували відповідне лікування, причому серед них кількість жінок, що страждають на депресію (12–20 %), є значуще більшою, ніж чоловіків (5–12 %) [1–4]. Окрім того депресивні розлади значною мірою впливають на фізичне, психічне та соціальне функціонування, спричиняють підвищення ризику передчасної смерті [5], депресія утруднює задоволення базових по-

треб людини і негативно впливає на її повсякденну життєву активність, призводячи до значного зниження якості життя та розвитку психосоціальної дезадаптації (ПД) [6], розвиток і прогресування якої відбувається під впливом дії соціальних чинників макро-, мезо- і мікросоціального рівнів. Зрозуміло, що вплив цих чинників не є однаковим, а питання ідентифікації особливостей взаємовпливу соціально-психологічної дезадаптації в структурі депресії, та ПД мезо- та мікросоціального рівнів на сьогодні не знайшло свого остаточного вирішення, що унеможлиблює розробку персоналізованих підходів до лікування та реабілітації цих хворих.

© Р.І. Ісаков, 2020

Метою даної роботи було здійснення структурного аналізу соціально-психологічної дезадаптації у жінок з депресивними розладами різного генезу залежно від вираженості чинників мезо- і мікросоціального впливу, для розробки персоналізованих заходів психосоціальної реабілітації для цього контингенту пацієнтів.

Матеріали та методи

На базі Полтавського обласного психоневрологічного диспансеру та Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О.Ф. Мальцева обстежено 252 жінки, хворих на депресію. У дослідженні брали участь 94 жінки з депресивним розладом психогенного генезу (продовжена депресивна реакція, зумовлена розладом адаптації, код за МКХ-10 F43.21), 83 жінки з ендогенною депресією (депресивний епізод, коди за МКХ-10 F32.0, F32.1, F32.2, F32.3; рекурентний депресивний розлад, коди за МКХ-10 F33.0, F33.1, F33.2, F33.3; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії, коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F31.5) та 75 жінок із депресивним розладом органічного генезу (органічні афективні розлади, код за МКХ-10 F06.3).

Особливості СПА/Д та змістовну оцінку її викривлення здійснювали з використанням «Методики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонд» [7].

Для ідентифікації та вимірювання вираженості дезадаптивних чинників мезо- (МезПД) і мікро- (МікПД) соціального рівнів, нами була розроблена оригінальна шкала, що містила оцінку соціально-професійної та міжособистісної складових МезПД, сімейної та батьківської складових МікПД, яка була апробована і довела свою валідність та ефективність [8]. Кожна сфера оцінювалася 10 питаннями. Мінімальна можлива оцінка за кожною сферою – 10 балів (максимальна адаптація), максимальна – 50 балів (максимальна дезадаптація).

Під соціально-професійною дезадаптацією розумілося порушення адаптації індивіда у соціальному (виробничому) середовищі та реалізації професійних функцій, пов'язане із впливом психосоціальних факторів. Під міжособистісною дезадаптацією розумілося порушення інтерперсональної взаємодії, мікросоціальних стосунків та формування соціальних зв'язків. Під сімейною дезадаптацією – порушення сімейного функціонування та порушення адаптації у соціальному середовищі під впливом сімейних стосунків. Під батьківською дезадаптацією – порушення виконання батьківсь-

ких функцій і порушення соціального функціонування у зв'язку з виконанням батьківських обов'язків.

Обстежених жінок за результатами оцінки ступеня ПД з використанням розробленої нами шкали було розподілено на дві групи. До першої групи увійшло 48 жінок, у яких показник ПД не перевищував 19 балів, що відповідало відсутності ознак ДА. До другої групи увійшли 204 жінки, у яких принаймні за однією зі шкал були виявлені показники понад 20 балів, що відповідає ознакам дезадаптації. При цьому показник за шкалою в межах 20–29 балів розцінювали як ознаки ПД легкого ступеня, показник у межах 30–39 балів – як ознаки ДА помірного ступеня, показник у 40 і більше балів – ДА вираженого ступеня.

Таким чином, з урахуванням поєднання генезу депресії та ступеня ПД, було виділено 12 груп: 19 пацієнок з психогенною депресією та відсутністю ознак ПД; 15 жінок з ендогенною депресією та відсутністю ознак ПД; 14 жінок з органічною депресією та відсутністю ПД; 50 жінок з психогенною депресією та ПД легкого ступеня; 14 жінок з ендогенною депресією та ПД легкого ступеня; 9 жінок з органічною депресією та ПД легкого ступеня; 16 жінок з психогенною депресією та ПД помірного ступеня; 37 жінок з ендогенною депресією та ПД помірного ступеня; 18 жінок з органічною депресією та ПД помірного ступеня; 9 жінок з психогенною депресією та ПД важкого ступеня; 17 жінок з ендогенною депресією та ПД важкого ступеня; 34 жінки з органічною депресією та ПД важкого ступеня.

Результати та їх обговорення

При аналізі показників соціально-психологічної ДА у жінок з різними ступенями МезПД виявлено ряд закономірностей (табл. 1).

Загальною тенденцією було зменшення показників адаптивності, правдивості, прийняття себе, прийняття інших, емоційного комфорту, внутрішнього контролю, домінування і зростання показників ДА, неприйняття себе, емоційного дискомфорту і вedomості зі збільшенням рівня МезПД. Показники брехливості, неприйняття інших, зовнішнього контролю та ескапізму виявляли тенденцію до зростання при помірному рівні МезПД, і зменшувалися при легкій та важкій МезПД (рис. 1). Середній показник адаптивності у жінок з відсутністю ознак МезПД дорівнював $(67,42 \pm 14,03)$ бала, з ознаками МезПД легкого ступеня – $(45,08 \pm 9,60)$ бала, з ознаками МезПД помірного ступеня – $(35,51 \pm 10,58)$ бала, з ознаками МезПД

Таблиця 1. Показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МезПД

Показник	Ступінь МезПД					
	Без ознак МезПД	Легка МезПД	Помірна МезПД	Важка МезПД		
Адаптивність	67,42±14,03	45,08±9,60	35,51±10,58	24,82±11,41		
Дезадаптивність	144,00±19,23	169,94±15,69	180,99±11,73	184,43±4,99		
Брехливість ні	11,96±3,58	10,12±4,04	8,63±4,33	7,04±3,73		
Брехливість так	15,08±1,18	14,69±1,39	15,19±1,56	14,18±2,16		
Прийняття себе	12,92±4,38	7,92±3,38	5,12±2,97	3,07±1,92		
Неприйняття себе	27,10±5,82	34,71±2,72	36,50±2,36	37,14±0,36		
Прийняття інших	17,06±3,95	11,37±3,05	8,76±3,98	6,21±3,88		
Неприйняття інших	28,29±3,49	31,99±4,08	32,14±4,17	31,57±4,09		
Емоційний комфорт	18,08±4,27	12,88±3,21	11,20±3,08	8,21±4,31		
Емоційний дискомфорт	28,58±4,27	32,92±3,34	36,06±2,22	37,29±0,66		
Внутрішній контроль	41,08±6,37	33,23±7,46	30,51±8,03	21,93±9,51		
Зовнішній контроль	36,35±6,12	41,76±3,32	43,10±3,60	41,89±3,80		
Домінування	4,96±2,43	4,15±2,45	2,21±2,06	2,11±1,62		
Ведомість	26,58±2,21	29,70±2,50	30,73±1,77	31,36±1,42		
Ескапізм	20,33±2,82	20,07±2,92	21,42±2,72	20,00±2,49		
Адаптація	32,03±7,04	21,07±4,86	16,37±4,92	11,59±4,71		
Самоприйняття	32,51±7,37	29,18±8,43	25,05±8,73	22,95±9,09		
Прийняття інших	41,68±7,81	29,78±7,17	23,93±9,31	18,16±9,46		
Емоційний комфорт	38,71±8,63	27,99±5,92	23,50±5,84	17,36±7,89		
Інтернальність	44,86±7,07	35,85±5,48	33,07±6,08	26,08±6,52		
Прагнення до домінування	26,11±10,14	20,63±9,69	11,45±10,23	11,05±8,25		
Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп						
Показник	Без ознак МезПД vs Легка МезПД	Без ознак МезПД vs Помірна МезПД	Без ознак МезПД vs Важка МезПД	Легка МезПД vs Помірна МезПД	Легка МезПД vs Важка МезПД	Помірна МезПД vs Важка МезПД
Адаптивність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Дезадаптивність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
Брехливість ні	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
Брехливість так	>0,05	>0,05	<0,05	<0,05	>0,05	<0,05
Прийняття себе	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Неприйняття себе	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
Прийняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Неприйняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05	>0,05
Емоційний комфорт	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Емоційний дискомфорт	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Внутрішній контроль	<0,01	<0,01	<0,01	<0,05	<0,01	<0,01
Зовнішній контроль	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05
Домінування	>0,05	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
Ведомість	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	<0,05	>0,05
Ескапізм	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01
Адаптація	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Самоприйняття	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
Прийняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Емоційний комфорт	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Інтернальність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Прагнення до домінування	<0,05	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05

важкого ступеня – (24,82±11,41) бала; дезадаптивності – відповідно (144,00±19,23), (169,94±15,69), (180,99±11,73), (184,43±4,99) бала; брехливості (ні) – відповідно (11,96±3,58), (10,12±4,04), (8,63±4,33), (7,04±3,73) бала; брехливості (так) – відповідно (15,08±1,18), (14,69±1,39), (15,19±1,56), (14,18±2,16) бала; прийняття себе – відповідно (12,92±4,38), (7,92±3,38), (5,12±2,97), (3,07±1,92) бала; неприйняття себе – відповідно (27,10±5,82), (34,71±2,72), (36,50±2,36), (37,14±0,36) бала; прийняття інших – відповідно (17,06±3,95), (11,37±3,05), (8,76±3,98), (6,21±

3,88) бала; неприйняття інших – відповідно (28,29±3,49), (31,99±4,08), (32,14±4,17), (31,57±4,09) бала; емоційного комфорту – відповідно (18,08±4,27), (12,88±3,21), (11,20±3,08), (8,21±4,31) бала; емоційного дискомфорту – відповідно (28,58±4,27), (32,92±3,34), (36,06±2,22), (37,29±0,66) бала; внутрішнього контролю – відповідно (41,08±6,37), (33,23±7,46), (30,51±8,03), (21,93±9,51) бала; зовнішнього контролю – відповідно (36,35±6,12), (41,76±3,32), (43,10±3,60), (41,89±3,80) бала; домінування – відповідно (4,96±2,43), (4,15±2,45), (2,21±2,06), (2,11±

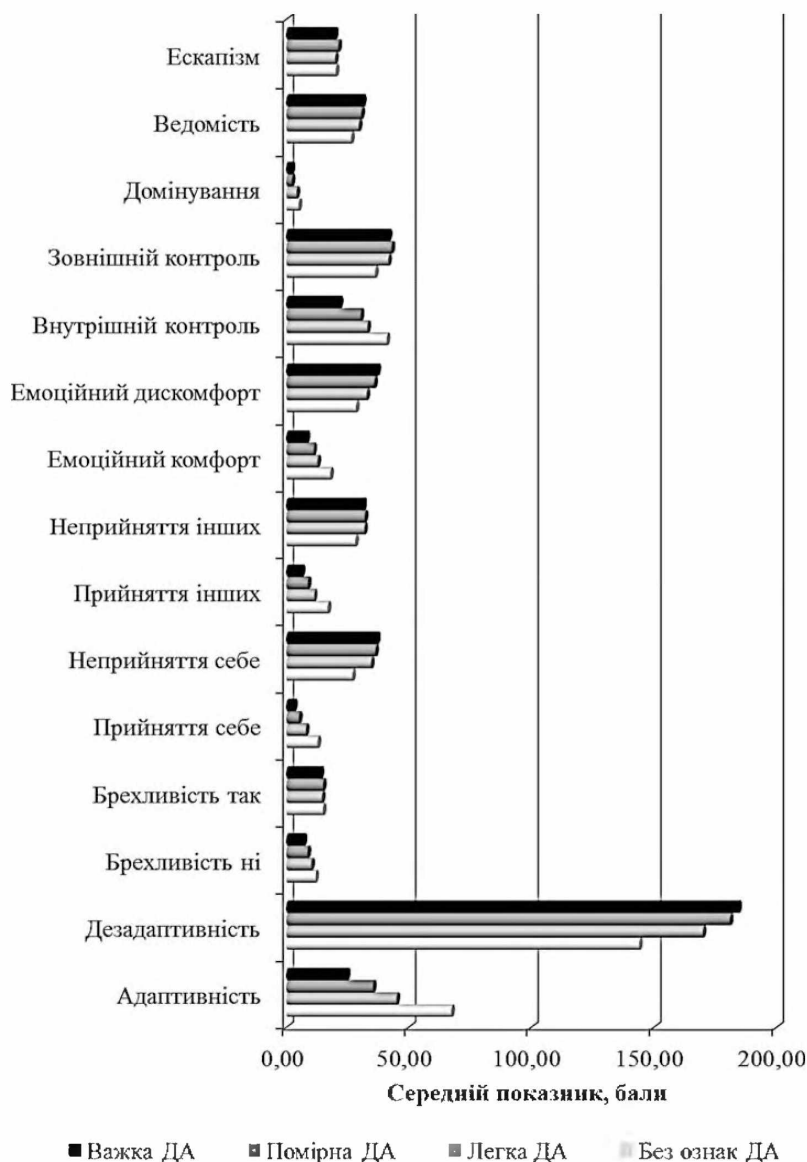

Рис. 1. Середні показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МезПД

1,62) бала; введомості – відповідно (26,58±2,21), (29,70±2,50), (30,73±1,77), (31,36±1,42) бала; ескапізму – відповідно (20,33±2,82), (20,07±2,92), (21,42±2,72), (20,00±2,49) бала.

Інтегральні показники соціально-психологічної дезадаптації зі зростанням рівня МезПД виявляли загальну тенденцію до зменшення (рис. 2). Середнє значення показника за інтегральною шкалою адаптації у жінок з відсутністю ознак МезПД дорівнювало (32,03±7,04) бала; з ознаками МезПД легкого ступеня – (21,07±4,86) бала; з ознаками МезПД помірного ступеня – (16,37±4,92) бала; з ознаками МезПД важкого ступеня – (11,59±4,71) бала; за шкалою самоприйняття – відповідно (32,51±7,37), (29,18±8,43), (25,05±8,73), (22,95±9,09) бала;

за шкалою прийняття інших – відповідно (41,68±7,81), (29,78±7,17), (23,93±9,31), (18,16±9,46) бала; за шкалою емоційного комфорту – відповідно (38,71±8,63), (27,99±5,92), (23,50±5,84), (17,36±7,89) бала; за шкалою інтернальності – відповідно (44,86±7,07), (35,85±5,48), (33,07±6,08), (26,08±6,52) бала; за шкалою прагнення до домінування – відповідно (26,11±10,14), (20,63±9,69), (11,45±10,23), (11,05±8,25) бала.

Порівняння показників у групах з різним ступенем МезПД дозволило встановити наявність значущих розбіжностей при порівнянні за більшістю показників; найбільш суттєві відмінності виявлені за показниками адаптивності, прийняття себе, прийняття інших, емоційного комфорту, емоційного дискомфорту,

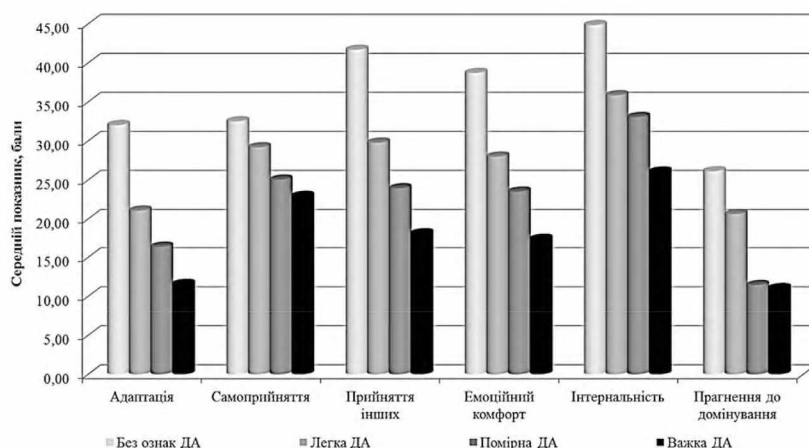

Рис. 2. Середні інтегральні показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МезПД

внутрішнього контролю, а також для інтегральних показників адаптації, прийняття інших, емоційного комфорту та інтернальності – для всіх можливих порівнянь груп між собою, а для самоприйняття та прагнення до домінування – для порівняння всіх груп, крім порівняння помірної та важкої МезПД.

Структурно-динамічний аналіз соціально-психологічної дезадаптації залежно від вираженості чинників МікПД, довів наступне (табл. 2).

Загальною закономірністю було збільшення показників дезадаптивності, неприйняття себе, неприйняття інших, емоційного дискомфорту, зовнішнього контролю, ведомості, а також зменшення показників адаптивності, правдивості, прийняття себе, прийняття інших, емоційного комфорту, внутрішнього контролю, домінування зі зростанням рівня МікПД (рис. 3). Показник брехливості дещо зменшується при легкій МікПД, і зростає при помірній та важкій МікПД, а показник ескапізму є найбільшим при помірній МікПД, меншим – при важкій, і найменшим – при легкій МікПД.

Середнє значення показника адаптивності у жінок з відсутністю ознак МікПД дорівнювало (67,42±14,03) бала; з ознаками МікПД легкого ступеня – (48,94±7,96) бала; з ознаками МікПД помірного ступеня – (41,29±9,46) бала; з ознаками МікПД важкого ступеня – (31,82±12,20) бала; дезадаптивності – відповідно (144,00±19,23), (163,16±13,08), (175,65±14,98), (182,34±10,19) бала; брехливості (ні) – відповідно (11,96±3,58), (10,56±4,26) бала, (9,52±4,08), (8,14±4,20) бала; брехливості (так) – відповідно (15,08±1,18), (14,91±1,35), (14,69±1,44), (14,94±1,83) бала; прийняття себе – відповідно (12,92±4,38), (8,75±2,85), (6,86±3,47), (4,42±2,88) бала; неприйняття себе

– відповідно (27,10±5,82), (33,91±2,32), (35,53±2,68), (36,73±2,09) бала; прийняття інших – відповідно (17,06±3,95), (12,09±2,77), (10,79±3,06), (7,60±4,15) бала; не-прийняття інших – відповідно (28,29±3,49), (31,13±3,28), (31,81±4,65), (32,45±3,86) бала; емоційного комфорту – відповідно (18,08±4,27), (13,47±2,82), (12,18±3,16), (10,28±3,85) бала; емоційного дискомфорту – відповідно (28,58±4,27), (30,91±2,74), (34,51±2,90), (36,57±1,96) бала; внутрішнього контролю – відповідно (41,08±6,37), (35,38±7,42), (31,23±7,93), (28,22±9,12) бала; зовнішній контроль – відповідно (36,35±6,12), (41,16±2,91), (42,06±3,45), (43,02±3,72) бала; домінування – відповідно (4,96±2,43), (4,00±1,90), (3,65±2,70), (2,17±1,94) бала; ведомості – відповідно (26,58±2,21), (29,06±2,41), (30,25±2,33), (30,94±1,68) бала; ескапізму – відповідно (20,33±2,82), (18,66±1,99), (21,08±3,10), (20,99±2,61) бала.

Дослідження інтегральних показників соціально-психологічної дезадаптації дозволило встановити тенденцію до зменшення показників адаптації, самоприйняття, прийняття інших, емоційного комфорту, інтернальності та прагнення до домінування зі збільшенням рівня МікПД (рис. 4). Середнє значення показника адаптації у жінок без ознак МікПД дорівнювало (32,03±7,04) бала; з ознаками МікПД легкого ступеня – (23,15±4,13) бала; з ознаками МікПД помірного ступеня – (19,10±4,69) бала; з ознаками МікПД важкого ступеня – (14,71±5,45) бала; показника самоприйняття – відповідно (32,51±7,37), (29,73±8,60), (27,86±8,72), (24,32±8,76) бала; показника прийняття інших – відповідно (41,68±7,81), (31,58±5,51), (28,86±7,29), (20,96±9,69) бала; показника емоційного комфорту – відповідно

Таблиця 2. Показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МікПД

Показник	Ступінь МікПД			
	Без ознак МікПД	Легка МікПД	Помірна МікПД	Важка МікПД
Адаптивність	67,42±14,03	48,94±7,96	41,29±9,46	31,82±12,20
Дезадаптивність	144,00±19,23	163,16±13,08	175,65±14,98	182,34±10,19
Брежливність ні	11,96±3,58	10,56±4,26	9,52±4,08	8,14±4,20
Брежливність так	15,08±1,18	14,91±1,35	14,69±1,44	14,94±1,83
Прийняття себе	12,92±4,38	8,75±2,85	6,86±3,47	4,42±2,88
Неприйняття себе	27,10±5,82	33,91±2,32	35,53±2,68	36,73±2,09
Прийняття інших	17,06±3,95	12,09±2,77	10,79±3,06	7,60±4,15
Неприйняття інших	28,29±3,49	31,13±3,28	31,81±4,65	32,45±3,86
Емоційний комфорт	18,08±4,27	13,47±2,82	12,18±3,16	10,28±3,85
Емоційний дискомфорт	28,58±4,27	30,91±2,74	34,51±2,90	36,57±1,96
Внутрішній контроль	41,08±6,37	35,38±7,42	31,23±7,93	28,22±9,12
Зовнішній контроль	36,35±6,12	41,16±2,91	42,06±3,45	43,02±3,72
Домінування	4,96±2,43	4,00±1,90	3,65±2,70	2,17±1,94
Ведомість	26,58±2,21	29,06±2,41	30,25±2,33	30,94±1,68
Ескапізм	20,33±2,82	18,66±1,99	21,08±3,10	20,99±2,61
Адаптація	32,03±7,04	23,15±4,13	19,10±4,69	14,71±5,45
Самоприйняття	32,51±7,37	29,73±8,60	27,86±8,72	24,32±8,76
Прийняття інших	41,68±7,81	31,58±5,51	28,86±7,29	20,96±9,69
Емоційний комфорт	38,71±8,63	30,27±5,60	25,90±5,51	21,53±7,24
Інтернальність	44,86±7,07	37,67±5,68	34,18±5,84	31,08±6,75
Прагнення до домінування	26,11±10,14	20,68±8,27	17,94±11,15	11,27±9,70

Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп

Показник	Без ознак МікПД vs Легка МікПД	Без ознак МікПД vs Помірна МікПД	Без ознак МікПД vs Важка МікПД	Легка МікПД vs Помірна МікПД	Легка МікПД vs Важка МікПД	Помірна МікПД vs Важка МікПД
	Адаптивність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Дезадаптивність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Брежливність ні	>0,05	<0,01	<0,01	>0,05	<0,01	<0,05
Брежливність так	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
Прийняття себе	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Неприйняття себе	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Прийняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	<0,05	<0,01	<0,01
Неприйняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	<0,05	>0,05
Емоційний комфорт	<0,01	<0,01	<0,01	<0,05	<0,01	<0,01
Емоційний дискомфорт	<0,05	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Внутрішній контроль	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,05
Зовнішній контроль	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	<0,01	>0,05
Домінування	>0,05	<0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
Ведомість	<0,01	<0,01	<0,01	<0,05	<0,01	>0,05
Ескапізм	<0,01	>0,05	>0,05	<0,01	<0,01	>0,05
Адаптація	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Самоприйняття	>0,05	<0,01	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
Прийняття інших	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
Емоційний комфорт	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Інтернальність	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Прагнення до домінування	>0,05	<0,01	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01

(38,71±8,63), (30,27±5,60), (25,90±5,51), (21,53±7,24) бала; показника інтернальності – відповідно (44,86±7,07), (37,67±5,68), (34,18±5,84), (31,08±6,75) бала; показника прагнення до домінування – відповідно (26,11±10,14), (20,68±8,27), (17,94±11,15), (11,27±9,70) бала.

При порівнянні між собою показників окремих груп за рівнем МікПД значущі розбіжності виявлені при порівнянні всіх груп у всіх можливих варіантах за показниками адаптивності ($p<0,01$), дезадаптивності ($p<0,01$), прийняття себе ($p<0,01$), неприйняття себе ($p<0,01$),

прийняття інших ($p<0,05$ і менше), емоційного комфорту ($p<0,05$ і менше), емоційного дискомфорту ($p<0,01$), внутрішнього контролю ($p<0,05$ і менше). Значущі розбіжності виявлені також для правдивості при порівнянні груп без ознак МікПД і з помірною МікПД ($p<0,01$), без ознак МікПД і з важкою МікПД ($p<0,01$), з легкою МікПД і з важкою МікПД ($p<0,01$), з помірною МікПД і з важкою МікПД ($p<0,05$); для неприйняття інших при порівнянні груп без ознак МікПД і з легкою МікПД ($p<0,01$), без ознак МікПД і з помірною МікПД ($p<0,01$),

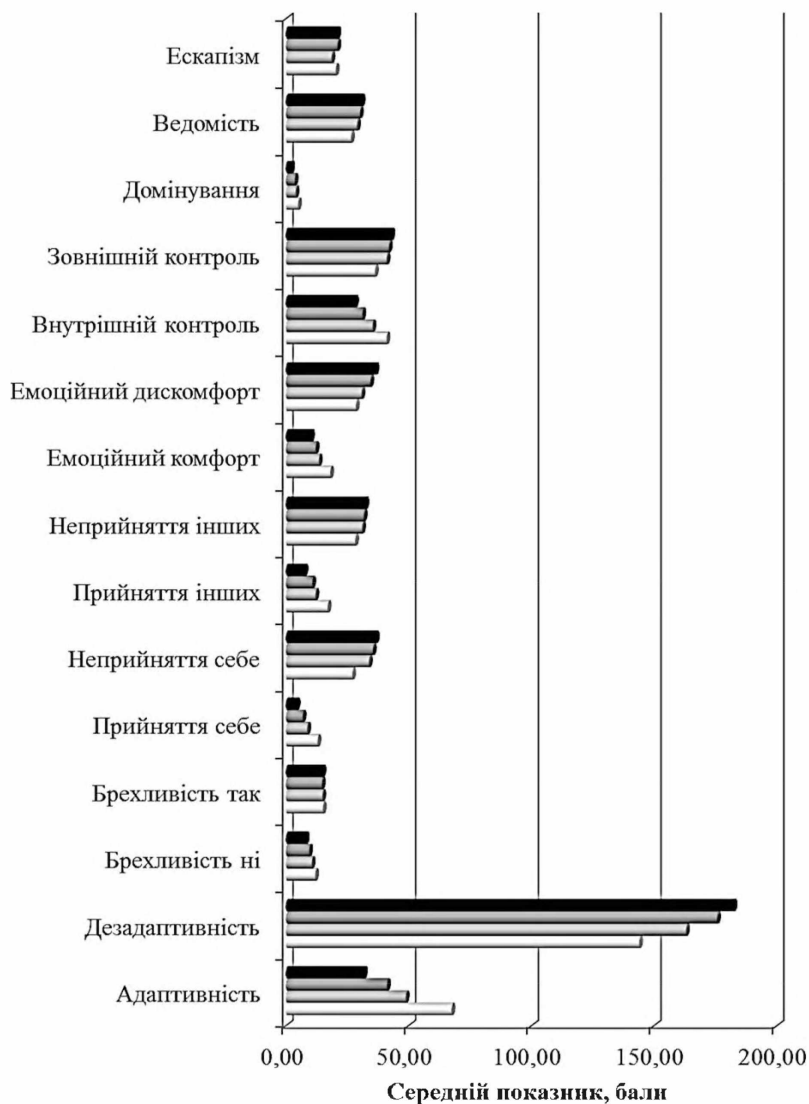

Рис. 3. Середні показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МікПД

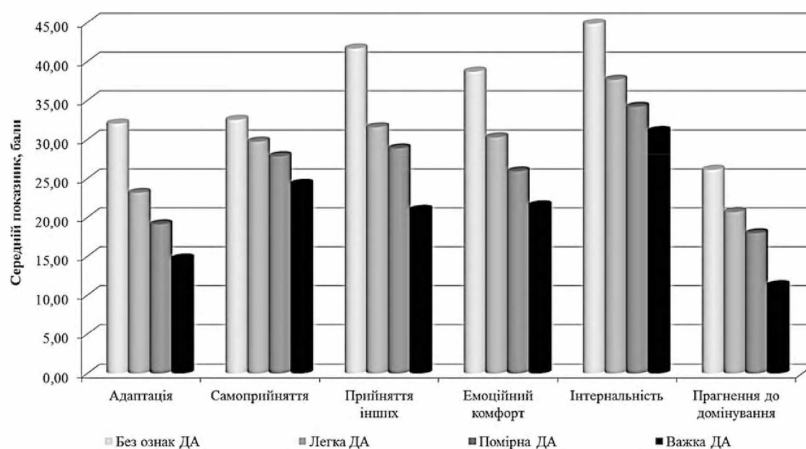

Рис. 4. Середні інтегральні показники соціально-психологічної дезадаптації у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями МікПД

без ознак МікПД і з важкою МікПД ($p < 0,01$), з легкою МікПД і з важкою МікПД ($p < 0,05$); для зовнішнього контролю – при порівнянні груп без ознак МікПД і з легкою МікПД ($p < 0,01$), без ознак МікПД і з помірною МікПД ($p < 0,01$), без ознак МікПД і з важкою МікПД ($p < 0,01$), з легкою МікПД і з важкою МікПД ($p < 0,01$); для домінування – при порівнянні груп без ознак МікПД і з помірною МікПД ($p < 0,05$), без ознак МікПД і з важкою МікПД ($p < 0,01$), з легкою і з важкою МікПД ($p < 0,01$), з помірною і з важкою МікПД ($p < 0,01$); для введомості – при порівнянні всіх груп, крім груп з помірною і важкою МікПД ($p < 0,05$ і менше); для ескапізму – при порівнянні груп без ознак МікПД і з легкою МікПД ($p < 0,01$), з легкою і з помірною МікПД ($p < 0,01$), та з легкою та важкою МікПД ($p < 0,01$).

Висновки

Дослідження підтвердило попередню гіпотезу щодо асоційованості вираженості проявів

соціально-психологічної дезадаптації як структурного компонента депресії, залежно від вразливості до мезо- і мікросоціальних стрес-індукуючих чинників, при будь-якому генезі депресивного розладу.

Встановлено наявність тенденції до збільшення ознак дезадаптивності, неприйняття себе, неприйняття інших емоційного дискомфорту, зовнішнього контролю, введомості, зменшення ознак адаптивності, правдивості, прийняття себе, прийняття інших, емоційного комфорту, внутрішнього контролю, домінування зі зростанням рівня як МезПД, так і МікПД. Найбільш вираженими відмінності у показниках соціально-психологічної дезадаптації виявлені у осіб з МікПД, менш вираженими – з МезПД.

Виявлені закономірності повинні враховуватися при розробці лікувально-реабілітаційних та профілактичних заходів при депресивних розладах у жінок.

Література

1. Волошин П. В. Основні напрямки наукових розробок в неврології, психіатрії та наркології в Україні / П. В. Волошин, Н. О. Марута // Український вісник психоневрології. – 2017. – Т. 25, вип. 1 (90). – С. 10–18.
2. Чабан О. С. Депресія: розуміння, лікування сьогодні та завтра / О. С. Чабан, О. О. Хаустова // Міжнародний психіатричний, психотерапевтичний та психоаналітичний журнал. – 2012. – Т. 6, № 2 (18). – С. 20–26.
3. Нециркулярні депресії (монографія) / за ред. О. К. Напреев. – К.: Софія-А, 2013. – 624 с.
4. Маркова М. В. Депрессивные расстройства в сети первичной медицинской помощи: из «диагностических невидимок» – на арену общемедицинской практики / М. В. Маркова // Medix. AntiAging. – 2009. – № 5 (11). – С. 18–22.
5. Рахман Л. В. Стан і структура соціального функціонування у пацієнтів із терапевтично-резистентними депресіями / Л. В. Рахман // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. Hamilton. – 2015. – Issue 5 (11). – P. 110–121.
6. Герасименко Л. О. Психосоціальна дезадаптація (сучасні концептуальні моделі) / Л. О. Герасименко // Український вісник психоневрології. – 2018. – Том 26, вип. 1 (94). – С. 62–65.
7. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – С. 193–197.
8. Ісаков Р. І. Психосоціальна дезадаптація у жінок з депресивними розладами різного генезу: особливості діагностики, вираженості і структури / Р. І. Ісаков // Психіатрія, неврологія, медична психологія. – 2018. – № 9. – С. 82–92. – DOI:10.26565/2312-5675-2018-9-12.

References

1. Voloshyn P.V., Maruta N.O. (2017). Osnovni napriamky naukovykh rozrobok v nevrolohii, psykhiatrii ta narkolohii v Ukraini [The main directions of scientific developments in neurology, psychiatry and narcology in Ukrain]. *Ukrainskyi visnyk psykhonevrolohii – Ukrainian Bulletin of Psychoneurology*, vol. 25, № 1 (90), pp. 10–18 [in Ukrainian].
2. Chaban O.S., Khaustova O.O. (2012). Depressiia: rozuminnia, likuvannia sohodni ta zavtra [Depression: understanding, treatment today and tomorrow]. *Mizhnarodnyi psykhiatrychnyi, psykhoterapevtychnyi ta psykhoanalitichnyi zhurnal – International Journal of Psychiatry, Psychotherapy and Psychoanalytics*, vol. 6, № 2 (18), pp. 20–26 [in Ukrainian].

3. Naprietenko O.K. (Eds.) (2013). Netsyrkuliarni depresii (monohrafiia) [Non-circular depressions (monograph)]. K.: Sofia-A. 624 p. [in Ukrainian].
4. Markova M.V. (2009). Depressyvnye rasstroistva v sety pervychnoi medytynskoi pomoshchy: yz «dyahnostycheskykh nevydymok» – na arenu obshchemedytynskoi praktyky [Depressive disorders in the primary care network: from «diagnostic invisibles» – to the arena of general medical practice]. *Medix. AntiAging*, № 5 (11), pp. 18–22 [in Ukrainian].
5. Rakhman L.V. (2015). Stan i struktura sotsialnoho funktsionuvannia u patsiiientiv iz terapevtychno-rezystentnyimi depresiiamy [Status and structure of social functioning in patients with treatment-resistant depression]. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Hamilton, Issue 5 (11), pp. 110–121 [in Ukrainian].
6. Herasyenko L.O. (2018). Psykhosotsialna dezadaptatsiia (suchasni kontseptualni modeli) [Psychosocial maladaptation (modern conceptual models)]. *Ukrainskyi visnyk psykhonevrolohiï – Ukrainian Bulletin of Psychoneurology*, vol. 26, № 1 (94), pp. 62–65 [in Ukrainian].
7. Fetyskyn N.P., Kozlov V.V., Manuilov H.M. (2002). Sotsyalno-psykholohycheskaia dyahnostyka razvytyia lychnosti y malukh hrupp [Socio-psychological diagnosis of personality development and small groups]. M.: Izd. Ynstytuta Psykhoterapyy, pp. 193–197 [in Russian].
8. Isakov R.I. (2018). Psykhosotsialna dezadaptatsiia u zhinok z depressyvnyimi rozladamy riznoho genezu: osoblyvosti diahnozyky, vyrazhenosti i struktury [Psychosocial maladaptation in women with depressive disorders of different genesis: features of diagnosis, severity and structure]. *Psykhiiatriia, nevrolohiia, medychna psykholohiia – Psychiatry, neurology, medical psychology*, № 9, pp. 82–92, DOI:10.26565/2312-5675-2018-9-12 [in Ukrainian].

R.I. Isakov

СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ДЕЗАДАПТАЦИИ У ЖЕНЩИН С ДЕПРЕССИВНЫМИ РАССТРОЙСТВАМИ РАЗЛИЧНОГО ГЕНЕЗА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВЫРАЖЕННОСТИ ФАКТОРОВ МЕЗО-И МИКРОСОЦИАЛЬНОГО ВЛИЯНИЯ

Обследовано 252 женщины с депрессивными расстройствами: 94 человека с депрессивным расстройством психогенного генеза, 83 женщины с эндогенной депрессией и 75 пациенток с депрессивным расстройством органического генеза. По результатам оценки степени ПД с использованием разработанной нами шкалы обследованных женщин распределили на две группы. В первую группу вошли 48 женщин без признаков дезадаптации. Во вторую группу вошли 204 женщины, у которых, по крайней мере по одной из шкал были обнаружены показатели более 20 баллов, что соответствует признакам дезадаптации. Исследование подтвердило предварительную гипотезу об ассоциированности выраженности проявлений социально-психологической дезадаптации как структурного компонента депрессии, в зависимости от уязвимости к мезо- и микросоциальным стресс-индуцирующим факторам, при любом генезе депрессивного расстройства. Установлено наличие тенденции к увеличению признаков дезадаптивности, неприятия себя, неприятия других, эмоционального дискомфорта, внешнего контроля, ведомости, уменьшению признаков адаптивности, правдивости, принятия себя, принятия других, эмоционального комфорта, внутреннего контроля, доминирования с ростом уровня как мезо-, так и микросоциальных факторов. Наибольшие различия показателей наблюдались у лиц с микросоциальными проблемами, менее выраженными – при мезосоциальной дезадаптации. Выявленные закономерности следует учитывать при разработке лечебно-реабилитационных и профилактических мероприятий при депрессивных расстройствах у женщин.

Ключевые слова: депрессивные расстройства, женщины, социально-психологическая адаптация, мезосоциальная дезадаптация, микросоциальная дезадаптация.

R.I. Isakov

STRUCTURAL ANALYSIS OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL MALADAPTATION IN WOMEN WITH DEPRESSIVE DISORDERS OF DIFFERENT GENESIS, DEPENDING ON SEVERITY OF FACTORS OF MESO- AND MICRO-SOCIAL INFLUENCE

To conduct a structural analysis of socio-psychological maladaptation in women with depressive disorders of different genesis depending on the severity of meso- and microsocial influences, to develop personalized psychosocial rehabilitation measures for this group of patients, 252 women were examined and diagnosed with depressive 94 with depressive disorder of psychogenic genesis, 83 women with endogenous depression and 75 patients with depressive disorder of organic genesis. Patients were divided into groups depending on the genesis of depressive disorder and the presence and severity of problems in psychosocial functioning. The study was conducted using clinical-psychopathological and psychodiagnostic

methods. The study confirmed the previous hypothesis about the association of the manifestations of socio-psychological maladaptation as a structural component of depression, depending on the vulnerability to meso- and microsocial stress-inducing factors, with any genesis of depressive disorder. There is a tendency to increase the signs of maladaptation, self-rejection, rejection of other emotional discomfort, external control, and information, and decrease signs of adaptability, truthfulness, self-acceptance, acceptance of others, emotional comfort, internal control, dominance with increasing load as meso- and microsocial factors. The most pronounced differences in the indicators of socio-psychological maladaptation were found in people with microsocial problems, less pronounced – in mesosocial maladaptation. The identified patterns should be taken into account in the development of treatment and rehabilitation and preventive measures for depressive disorders in women.

Keywords: *depressive disorders, women, socio-psychological adaptation, mesosocial maladaptation, microsocial maladaptation.*

Надійшла до редакції 31.01.2020

Контактна інформація

Ісаков Рустам Ісроїлович – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії, наркології та медичної психології ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава.

Адреса: Україна, 36013, м. Полтава, вул. Медична, 1.

Тел.: +38 (050) 405-01-96.

E-mail: drrust@bigmir.net.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9127-2930>.